

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Tőkés István

Kolozsvár

A hit és a mai ember

I.

Mai emberen értjük azt az immár több mint 6 milliárdnyi társadalmat, amely benépesíti a földet „Jeruzsálemtől a végső határokig”. Születésénél fogva ez az embersokaság nem hívő, sem nem hitetlen. Bizonyos sarkítással az is mondható róla, hogy az állatvilághoz tartozik mint annak legkiválóbbja. Érdemileg a párnapos csecsemő nem több, mint a kisbárány, a kisoroszlán vagy a sasfióka. Ez a fokozatosan fejlődő lény abban különbözik mindenektől, hogy növekedése során kialakul benne az értelem és az együttjáró *öntudat-önszemlélet és világszemlélet*. Ez a sajátossága emeli az állatvilág fölé. *Ilyen ő mint mai ember.*

Az értelmi lénynek minősülő mai ember egyedei személyenként különböznek egymástól. Amint mondani szokás – nincs két egyforma falevél. Ugyanígy nincs két százszázalékosan egyforma ember. Személyenként ki-ki más nevet hordoz és eltérő a fényképe. Ezen a különbözőségeen semmit sem változtat az egyazon nyelven beszélés, az ugyanazon néphez tartozás, a színek és más adottságok. A vallási hovatartozás sem tünteti el a különbözőségeket. Az egység és különbözőség feltétele alatti *mai embernek közös a problémavilága*: honnan és hogyan származik, hogyan és meddig él, milyen közeli vagy távoli jövőre tekint. Ezen a téren a felfogások sokasága jelentkezik. A Krisztus-hit összefüggésében szintén keresni kell a választ. Ezt a keresést hordozza a címbe foglalt „Hit és a mai ember”.

Mindenekelőtt azt kell megállapítani a mai emberről, hogy a *mindenható Atya Istentől menekülő* és a „kert fái között” elrejtőző ember (1Móz 3,8). Rejtőzködik Európában, Amerikában vagy máshol, a maga tudásának vagy tudatlanságának, műveltségének vagy műveletlenségének az öltözetében. Elhárítja ugyan magáról a menekülés-rejtőzködés felelősségét: a férfi a nőre, a nő a „kigyóra”, de mindezek mellett megmarad a teremtő Atyától menekülő embernek bárhol a földön.

A „tudás fájáról gyümölcsöt szakító”, és ily módon tudással és értelemmel rendelkező mai embert – akár elismeri, akár visszautasítja –, „átok” alá helyezte (1Móz 3,17) a teremtő Atya Isten. Szabadulni akar ugyan az átok következményeitől a maga Babel-tornyaival, vallásosságával vagy vallástalanságával, de átkozottsága folytán „fáradtságos munkával” kell megkeresnie kenyerét, és a „fájdalmas szülés” nyomorúsága árán kell fenntartania a maga pusztá létét. Az átkot nem képes elkerülni. Korlátjai között kell vergődnie születésétől haláláig. Igaz, *szabadító ígéretet* nyert azáltal, hogy a „kigyó fejére taphat”, azaz küzdhet az átokalattiság ellen, de tudomásul kell vennie a „kigyó állandó mardosását”, a szabadulás útjában álló és legyőzhetetlen akadályokat. Ezt mutatja a világtörténelem éppúgy, mint a vallások története. Goethe szellemében úgy mondhatjuk, hogy fejlődésével egyre előbb halad, de egyedeiben megmarad mint változatlanul menekülő és rejtőző ember. Törött szárnyaival nem képes sasszárnyakon repülni. Az „ember küzdj” pecsétjét nem tudhatja eltávolítani. A magyar népmentők – bárkik le-

gyenek – és a Nobel-díjasok, az akadémikusok és az írók, a kutatók és a feltalálók, a tanítók és a tanítványok, ideértve a politikusokat és politológusokat is, nem változtatják meg az *átokalattiságot*. Ez a látás a mai emberre néző *keresztusi hit látása*.

A cím szerinti „Hit és a mai ember” arra figyelmezteti a látó szemeket és a halló füleket, hogy a „kert fái közötti rejtőzködéstől” való szabadulás útja csak *az igaz hit lehet*. Ezzel mérhetőek az országkormányok és a szabadulás harcában kitűnő személyiségek mind. István király szellemében ezt fokozottan lehet és kell hangsúlyozni.

Hite ugyan mindenkinek van, de Kálvin nyomában haladva, különbséget kell tenni az igaz hit és a csaló hit, az igaz úton való járás és a tévelygés között. A pluralizmus eszméjével menthető ugyan a szabadulásért folytatott emberi küzdelem, a kígyótaposás reménysége, de a bibliai hit közösségében csak egy célra vezető út lehetséges: felismerni, elismerni és befogadni a kizárólagos szabadító üzenetet: „Úgy szeretete Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn 3,16) Nincs más megoldás – írja az apostol –, még akkor se, „ha a mennyből való angyal” hirdetné is azt. Ez az üzenet *a mai ember számára kizárólagosan hangzó üzenet*.

Az igaz hit felől tudakozódva, e sorok írója az „Apostoli Hitvallást” és a „Niceai Hitvallást” veszi alapul. Ezeknek az egykori bizonyágtételeknek a fundamentumára építve igyekszik szembenézni *a hit* jelenkori megvallásával *a mai ember* szabadulási törekvései között. Igen fontos hangsúlyozni, hogy a „Hiszek egy Istenben” vallástételt az említett két „hitvallás” eltérően, azaz kettős nyelvhasználattal fejezi ki. Az „Apostoli Hitvallás” így hangzik: „Hiszek egy Istenben”. Ettől eltérően a „Niceai Hitvallás” a többes számot használja: „Hiszünk egy mindenható Atya Istenben.”

A hit mindig egyéni és személyes, vagy egyébként nem hit. Másfelől viszont a „kettők-hármas” közössége nélkül nem létezhet elszigetelten különálló személyes hit. A többes számú „mi Atyánktól” nem választható el az „én vagyok az út, az igazság és az élet” egyes száma. A „népegyház” sokféleképpen elbírállható ugyan, de mindenképp a többes számú „Hiszünknek” a hordozója. A sok gondot okozó egyenlenségek – egyházon belül és kívül – minden bizonnyal eltűnnének az „Én hiszek” és a „Mi hiszünk” egészséges szemléletével és gyakorlásával. Ezt kellene megértenie és elfogadnia a „mai embernek” az állandó „itt és most” keretei között.

Nem kevésbé fontos, hogy a „hiszek és hiszünk” vallástételben az *Isten* szó egy tartalom nélküli üres fogalom. Azáltal válik az élő hitvallás fejevé-kezdőjévé, ha akár kimondva, akár kimondatlanul hozzákapcsolódik a mindenható és teremtő Atya személyes *atya-neve*. A „személyesség” nyomósításával jutunk el az apostoli kor és a jelenkor embere közötti különbözőség szakadékához. Az apostoli korban az „ég és föld” lényegbevágóan egyebet jelentett, mint a „mai ember” természettudományos gondolkodásában. Régen nem érdekelhette az embert, hogy az általa vallott „ég és föld” mennyire különbözik a mai ember tudományos világképétől. A jelenkori világképet egyik szaktudós a következőképpen szemlélteti. Idézzük: „A mindenség úgy képzelhető el, mint az angol birodalom egész területét beborító mintegy 50 méteres magasságú porréteg. Ennek a hihetetlen rétegnek csupán egyetlen *porszeme* a föld.” Amikor a Niceai Hitvallás „Atya Istenét” olvassuk, akkor ennek vagy ennél is nagyobb mindenségnek a *Teremtőjére*, az életadó Atyára kell gondolnunk. A hasonlat próbára teszi a mai ember hitvilágát, hozzáképzelve, hogy az „Atya Isten” a porszemnyi földön élő embernek még a hajszálait is számon tartja. Ő az, akivel lehet beszélgetni, aki személyesen kérdez, meghallgat és válaszol, ítél és megelevenít, bennünk lakozik, és mi őbenne.

A személyes önkijelentő, beszélő és cselekvő Istenről szól a „Hiszem” és a „Hiszünk” vallástétel. Az ígéhirdetésnek nincsenek bizonyító eszközei, de a Zsidókhoz írott levéllel együtt kell bizonytságot tennie arról: Csak „hit által értjük meg”, hogy a „mai ember” természettudományos világa is Isten „beszéde által teremtett”. Enélkül a személyes és közösségi hit nélkül bezárhatók a templomok ajtói, tűzre vethetők a Bibliák mind, és elnémulhat valamennyi imádság. Érthetetlen vallástétellel van dolgunk. Magyarozatképpen Kálvinnal együtt mondhatjuk – és mondanunk kell: „Finitum non est capax infiniti”, a véges elme és tudás képtelen felfogni és megérteni a végtelen „Atya Isten”. A teremtő Atya Isten a kételyekre és kérdésekre azt üzeni: „Vagyok, aki vagyok”, mint „mindenható Atya Isten, mennyek és földek és minden láthatónak és láthatatlannak a teremtője” (Niceai Hitvallás). Így fogadjátok el porszemnyi földeteken a felhívásomat: „Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet”, illetve a zsol-tár szavaival: „Az anyaméh gyümölcse a jutalom” és boldog ember az, aki ilyen lélekkel viszonyul az Apostoli Hitvallás első részéhez az élet eredete és célja tekintetében.

II.

Az *Apostoli Hitvallás* még nehezebb próba elé helyezi *hitünket* a *Jézus Krisztusról* szóló második részében. Hivatkozni lehet a nagynevű mitológiamentesítő Rudolf Bultmannra is, de még inkább a sokkal merészebben fogalmazó Gerd Lüdemann, göttingai német teológiai professzorra. „Krisztus feltámadásáról” szóló könyve szerint nemcsak a feltámadás, hanem a Hitvallásnak a Jézus Krisztusról szóló egész tanítása nem egyéb, mint „szent hazugság”. Több éven át folytatódott a pár évvel ezelőtt Stuttgartban megjelent könyv körüli vita, mely azzal végződött, hogy a szerző professzor elhagyta tanszékét, és megtagadta keresztyén egyházát is. Magatartását azért kell kieleztesen szem előtt tartani, mert benne jelentkezik félelmetesen az Isten elől menekülő „mai ember” nálunk éppúgy, mint másutt.

Részletek mellőzésével állítható, hogy a mai ember számára „szent hazugságnak” minősül Krisztus Isten-fiúságával együtt az ő Szentlélektől való fogantatása, szűz Máriától való születése, poklokra szállása, feltámadása, mennybemenetele, visszajövelele (parúziája) és az utolsó ítélet egyaránt. A Madáchnál is megtalálható „i” betűről van szó, mint a homouszios és a homoiusziosz közötti különbség kérdéséről. Igaz-e, hogy a zsidó származású *Jézus Krisztus*ban maga a világot teremtő és kormányzó Isten jött a „porszemnyi földön” lakó és menekülő-rejtőzködő emberhez az ő megtartása végett, vagy pedig Jézus Krisztus csak egyike a kiemelkedő számos vallási személyiségnek. Az Apostoli Hitvallás válasza világos: *Isten Fia* maga a Teremtő Atya Isten, aki testté lett a menekülő ember megváltásáért. Ez történetileg nem bizonyítható, de valószínű történelmi. Ezért kell hirdetni Szentlélektől való fogantatását és férfiúi beavatkozás nélküli születését az evangélium bizonyágtétele szerint.

A Krisztus *feltámadásánál* ugyanaz a helyzet, mint születésénél, de azzal a különbséggel, hogy itt a szem- és fültanúk történetileg is a homouszia hitvallói. Pál apostol vonja le a következtetést legtömörebben: „Ha pedig Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk, de hiábavaló a ti hitetek is... Ámde Krisztus feltámadott a halottak közül, és zsengejük lőn azoknak, kik elaludtak.” (1Kor 15,14.20) Innen érthető a mi feltámadásunk, a „mai emberé” éppúgy, mint a világ teremtésétől kezdve minden hívőé. Krisztus ugyan a történelemnek egy adott idejében és helyén támadott

fel, de feltámadása a testileg előtte élők számára ugyanolyan biztos, mint a mai embernél. Igen, mert ő „a tegnap és ma és örökkévaló” Krisztus.

Érdekes, hogy a *poklokra való alászállás* hiányzik a niceai és a konstantinápolyi hitvallásokból. Ezt a dogmatikusok és az exegeták különféleképpen magyarázzák, de bizonyos, hogy a homousziosz hitével nem mellőzhető. E sorok írója az Apostoli Hitvallást teszi magáévá, de exegézisének részletezése nem fér el a korlátozott keretek között.

A mennybemenetel és az Atya jobbján ülés – a szemtanúkat is figyelembe véve – hasonlóképpen a homousziosz szellemében fogadható és fogadandó el. Bizonyos, hogy nem lehet az emberi elképzelés szerinti *trónról* és a *mellette ülő Fiúról* beszélni. Az emberi szóhasználattól eltekintve azonban, beszélni lehet és kell a feltámadáshoz kapcsolódó isteni hatalomról a „mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség” szellemében. Krisztus felett immár nem rendelkezik semmiféle hatalmasság. Ő szabadon *Ura élőknek és holtaknak*, akit többé nem lehet megvetni vagy üldözni, sem keresztre feszíteni. Ellenkezőleg: Ő az, aki ítéletet mond a „mai ember” hívői és hitetlenjei fölött egyaránt.

Feltűnő, hogy egyik hitvallás sem beszél a *Krisztust megtagadók* ítéletéről, jóllehet ők is feltámadnak az örök halálra. Itt különösen kell figyelni Kálvinra, aki szerint vannak olyan titkai az Írásnak, amelyeket csak halálunk után ismerhetünk meg. A Hitvallás a maga egészében a hittel és a hívőkkel foglalkozik, nem pedig a hitetlenséggel és a hitetlenekkel. Ezért mondjuk *hit-vallás*nak. Nincs szó benne sem az örök tűzről, sem a purgatóriumról és hasonlókról. Mindössze annyit szabad állítani, hogy a hitetlenek nem részesülhetnek az örök élet javaiban. Azt lehet és kell meggyőződéssel hirdetni, hogy a mindenkire kiterjedő ítéletmondás Krisztusban történik, aki előtt térdet hajt mindenki, még azok is, akik őt keresztre feszítették. A Rómabeliekhez intézett levél félreérthetetlen: az „ítélet” napján „Isten megítéli az emberek titkait az evangélium szerint a Jézus Krisztus által”. A Krisztust nem ismerő pogányok annyiban tartoznak a Hitvallás szerinti bizonyágtévkökre, hogy hirdettessék közöttük is a megváltás üzenete.

Krisztus visszajöveteléről szintén félreérthetetlenül tanúskodnak az evangéliumok a maguk egykori nyelvén, de nyitott kérdés marad, hogy az „új ég és az új föld” miképpen vonatkozik a porszemnyi földön lakó mai emberre. A szokott értelemben vett földi történések lesz-e a fellegek között, vagy pedig egy emberileg értelmezhetetlen viszályszajövetel, amely nem mérhető az emberi történelem mértékével.

III.

A Hitvallás harmadik részéhez érkezve, szükséges szembenézni az új magyar fordítás egyes kérdéseivel. Nevezetesen: a második résznél az eredeti szöveghez igazodva a „Hiszek” másodszeri használatát a fordítók behelyettesítették az „és” kötőszóval. Ez nyelviileg kifogástalan. Azonban a harmadik résznél épp fordítottját cselekszik, vagyis az eredetiben nem létező szöveget alkalmazzák. Az eredeti szöveg így hangzik: „Credo” „sanctam ecclesiam catholicam”, azaz: „hiszem a szent katolikus egyházat”. Ehelyett pedig így fordítanak: „Hiszem az egyetemes keresztyén Anyaszentegyházat.” Hitvallási szöveggé válik tehát az eredetiben nem létező „anya”, valamint a „keresztyén” kifejezés. Miközben tehát ragaszkodnak a fordítók a második résznél az eredeti szöveghez, itt az eredeti ellenére fogalmazznak. Alapjában véve a „katolikus” szó nem azonos az „egyetemes keresztyénnel”, igaz: a régi „közönséggel” sem, mert a katolikus görög eredetije az „egész földre való kiterjedést” tartalmazza. Nincs értelme a nyelvtá-

ni szórszálhasogatásnak, de mégis rá kell mutatni a fordítók következetlen magatartására.

Lényeges a fő vallástétel: „Hiszek Szentlélekben.” Eközben a Szentlélek éppúgy az Atya Isten lelke, mint az egyszülött Fiúé. Szentlélekben hinni ugyanannyi, mint a teremő Atyában és a Mária anyától született, a földön járó, tanító, gyógyító, megtérésre hívó és üdvözítő Krisztusban hinni, azaz a három létforma közösségében élni. Ezzel a hittel a mai ember sincs hátrányosabb helyzetben, mint az apostolok, akik testileg lehettek Jézussal, illetve a próféták, akik az ígéretek szerint éltek. Az Atya és az öröktől való Fiú a szintén öröktől való Szentlélek által van velünk és bennünk. Ha ő hiányzik, úgy semmit se tudhatunk az Atyáról és a Fiúról. Bennünk lakozása által az egyszülött Fiúban testté lett Atya vesz gondviselésébe. Ilyen megfontolással mondják némelyek, hogy a Hitvallást Szentlélekkel kellene kezdeni, és csak őt követően folytatni az Atyával és a Fiúval, Krisztussal. Bárhogyan is gondolkozzunk, mindenképp lényeges, hogy a bennünk lakozó pünkösdi Szentlélek a teljes Istenség hordozója. Csodálkozni lehet, hogy a Lélek egyházában a Szentlélek ünnepe miért halványul el a karácsony és a húsvét mellett. Jelenlétén, illetve hiányán dől el a személyes hit és a mai ember viszonya. Amit a teremő Atya Isten Jézus Krisztus által cselekszik velünk, mindazt Szentlelkével teszi bizonyossá bennünk a tőle nyert vezetés, tanítás, vizsgáztatás, erősítés és minde-
 nekre kiható munkája által.

A „szent katolikus egyház” nyelvilag sokkal megfelelőbb, mint bármelyik eddigi átültetés, feltéve, ha köztudattá válik a „katolikus” szó, vagyis az „egész földre való kiterjedés (κατὰ ὅλην τὴν γῆν) igazi jelentése. Mai nyelven: a „szent egyháznak”, vagyis a szentek seregének az a hivatása, hogy a „föld végső határáig” terjedően hirdesse a megváltás örömeit: „Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy ha valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”

A „szentek egyessége” az új fordítás szerint a „szentek közösségét” jelenti. Az „egyesség” a mai magyar értelmező szótár szerint is hitelesebben fejezi ki a hit által megváltottak lelki közösségét. A megváltottak mindnyájan együvé tartoznak, azaz egyességben, az „egy test”, Krisztus földi teste közösségében élnek. Ezt távolról sem fejezi ki ilyen egyértelműen az új fordításban olvasható „szentek közössége”.

A „bűnök bocsánatáról” a mai ember számára lényegesen egyebet kell hirdetni, helyesebben többet és másabbat, mint a múltban. Itt találkozunk az Apostoli Hitvallás legsértőbb értelmezésével és a kapcsolódó visszaélésekkel. Ugyanis napjainkban megbocsátandó bűnnek számít a Tízparancsolat közül a „ne ölj”, „ne paráználkodjál” és „ne lopj”. Ezen három parancsolat áthágói a bűnösség bélyegét hordozzák az egyházban, s bizonyos mértékig a társadalomban is, miközben szabadon áthághatók a sokkal súlyosabb követelmények. Bármely tisztséget viselhetnek a többi parancsolat mellőzői, jöllehet a Tízparancsolat nem a hatodikkal kezdődik, hanem az elsővel, és nem a hetedik-nyolcadikkal folytatódik, hanem a másodikkal, harmadikkal, negyedikkal és ötödikkal. Tisztességes „mai embernek” számít bárki az első parancsolat figyelmen kívül hagyása ellenére. Érdemileg ugyanezt mondhatjuk a 2–5. és a 9–10. parancsolatokról is. Bárkinek lehet idegen istene a pénz, a gyűlölködés, a kultúra, a természet, a sport és sok egyéb hasonló. Mindez nem jön számításba pl. az úrvacsoraasztánál, akárcsak a „faragott képek” vagy „Isten nevének a hamis felvétele”, a gyermekek és a szülők viszonya, s még kevésbé a hamis tanítás és a kívánságok sokasága. A szexuális élet különféle megnyilvánulásai – főként az ifjúságnál – nemcsak megértésben, hanem mintegy támogatásban részesülnek. Egy „megesett lánytól” eklézsiakövetést igényelnek,

miközben a legnagyobb parancsolat megszegői „tisztelességes” keresztyéneknek számítanak. Bizonyos, hogy delikát kérdésekről van szó, de legalább teológiai szembe kell nézni a valósággal.

A „test feltámadása” szintén az Apostoli Hitvallás értelmezésének a gyenge pontjai közé tartozik. Sok alkalommal vallást teszünk a test feltámadásáról úgy, hogy a lélek nélküli hús-és-vér-test támad fel poraiból: a sánták sántán, a vakok vakon, illetve az általunk elképzelt testi alkatukban. Ez a feltámadt test majd egyesül a lélekkel és a Krisztus dicsőséges testéhez hasonlatos léssen. Külön előadást érdemelne ez a kérdés, de annyi bizonyos, hogy a porrá lett test sohase támad fel. Még a Heidelbergi Káté fogalmazása sem nyújt ehhez alapot. A test feltámadását az apostol lelki testnek nevezi, mely halálom után nyomban egyesül a lélekkel, hogy valóban Krisztus dicsőséges testéhez hasonlatos legyen. A főkérdés inkább a halál utáni személyes lét, amely valóban beszélhet, énekelhet vagy másképpen dicsőítheti Istent. Lényeges, hogy a „mai embernek” a hit mai nyelvéen kell bizonytságot tenni a feltámadásról.

A Hitvallás utolsó tétele az „örök élettel” foglalkozik. Itt különösképpen Kálvinra összpontosul a figyelem: „Finitum non est capax infiniti.” Ha egyedül Isten örök, úgy rajta kívül senki más nem nevezhető annak. A Szentírás sajátos elővigyázatossággal kezeli a kérdést. Azt tudjuk, hogy az örök életben nem lesz sem sírás, sem halál, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom, de nem tudhatjuk, hogy milyen lesz az egyéni személyiségem. Mit jelent az örök életben Istennek a dicsérete, az időnélküliségben az idő, és a végnélküliségben sok-sok egyéb, ami az élethez tartozik. Ez a mi mostani földünk lesz-e az új ég és új föld, növényzetével és állatvilágával együtt, vagy a mindenestől más örök életben kapcsolódik a mai ember történetisége éppúgy, mint a természet-tudomány porszemnyi földje a maga jelen alkatában. Mi lesz majd az örök kárhózzattal Lázár és a gazdag ember példázata szerint?

Mindezekről és egyebekről ahány ember, annyiféleképp gondolkozhat és beszélhet a szószéken vagy a templomon kívül. Nem szabad félni attól, hogy a „mai ember” előtt bizonytságot tegyünk a titokról. Pál apostol ezt így fejezi ki: „A ti éltetek – tudniillik örök éltetek – el van rejtve Krisztussal együtt Istennél.” (Kol 3,3) A mai ember méltán elvárhatja, hogy a „Hiszekegy” valamiképpen az ő nyelve és értelme szerint világosodjék meg. Jelen dolgozatunk nem igényeli a megtalált tisztázás kizárólagos eredményét, de útkeresés akar lenni a „Hit és a mai ember” vonatkozásában.

Der Glaube und der Mensch von heute

Über den Glauben kann jeder Mensch auf vielerlei Weise denken und sprechen, sei es auf der Kanzel oder ausserhalb der Kirche. Wir dürfen uns nicht scheuen vor „dem Menschen von heute” über das Geheimnis Zeugnis abzulegen. Paulus spricht darüber im Briefe an die Kolosser (3,3) wie folgt: „Denn ihr seid gestorben und euer Leben ist verborgen mit Christo in Gott.” Der Mensch von heute darf es berechtigterweise erwarten, dass das Apostolische Glaubensbekenntnis irgendwie nach seinem Sinn und seiner Sprache erhellt, geklärt werde. Unsere jetzige Abhandlung beansprucht nicht hier das alleinige Ergebnis der gefundenen Klärung darzustellen. Sie möchte eine Wegsuche sein.